

Natuurmonumenten

ALS JE VAN NEDERLAND HOUDT AMBITIES NATUURMONUMENTEN 2011-2015

Voorwoord

Er is een groot maatschappelijk belang gemoeid met de natuur. De natuur is vitaal voor vele maatschappelijke doelen, zoals de leefbaarheid, de economie, de waterveiligheid en de beschikbaarheid van water in ons land. Het huidige kabinet wil fors bezuinigen op de natuur in Nederland. Het netwerk van natuurgebieden, de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur, staat zwaar onder druk. Natuurmonumenten snapt dat bezuinigingen in deze tijd nodig zijn. Daarom stelt Natuurmonumenten voor om langer de tijd te nemen voor de realisatie van eerder gemaakte afspraken en prioriteiten te stellen. Met het aanwijzen van ruim vijftig gebieden die we de komende vier jaar willen realiseren, tonen wij aan dat we durven te kiezen. Het is nu aan rijk en provincies om de uitgestoken hand aan te pakken.

Anticiperend op de huidige kabinetsplannen, zetten wij in dit boekje uiteen wat onze ambities zijn voor de komende jaren.

Jan Jaap de Graeff
algemeen directeur Natuurmonumenten

's-Graveland, juni 2011

Inleiding

Nederland is mooi. Daarom is Natuurmonumenten ooit opgericht. De natuur in ons fraaie, gevarieerde land moet beschermd, onderhouden en ontwikkeld worden. En daarmee zijn wij tot de dag van vandaag in de weer.

Ook de komende jaren wil Natuurmonumenten vooruit met de natuur in Nederland. Makkelijk zal dat niet worden. Het Rijk trekt haar handen van de natuur af. Bezuinigingen zijn noodzakelijk, maar dalen wel erg rigoureus neer over de kwetsbare natuur. In een land waar het al zo druk is. In een land waar de natuur het al zo zwaar te verduren heeft. Het kabinet toont weinig hart voor de zaak. Spreken ze over de natuur, dan hebben deze politici het slechts over cijfers, bedragen en percentages. De onevenredige bezuinigingen op natuur moeten gehaald worden. Hoe maakt niet uit. Het kabinet heeft geen visie op de natuur en dat voorspelt weinig goeds voor de uitwerking van de bezuinigingen.

Maar bij ons is de natuur in veilige handen. Natuurmonumenten heeft zich de afgelopen 106 jaar een betrouwbare, kundige en onafhankelijke beheerder van de natuur getoond. Daar gaan wij mee door, welk kabinet er ook zit. Dat doen wij niet alleen voor de natuur en de talrijke liefhebbers daarvan. Wij doen het, zoals onze founding fathers het formuleerden, 'zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijke en lichamelijke welzijn van de mens'. Want ook voor de leefbaarheid van Nederland is de natuur cruciaal. Voor de economische kracht. Voor de beschikbaarheid van zoet water. Om ons te beschermen tegen overstromingen. De natuur dient ons allemaal en is van ons allemaal. Twintig jaar lang werkte de samenleving aan een ambitieus masterplan voor de natuur. Die Ecologische Hoofdstructuur, het nationale netwerk van onderling verbonden natuurgebieden, is volop in aanbouw. Wij investeerden er fors in. Het volledig realiseren van dit masterplan voor de Nederlandse natuur is en blijft voor Natuurmonumenten de stip op de horizon. Rond de Ecologische Hoofdstructuur volledig af. Daarvoor pleitten we vanaf dag één bij dit kabinet.

Er moet bezuinigd worden – daarvoor hebben we begrip. We gaven wijze raad. Zorg voor genoeg geld voor het onderhoud van de natuur. En neem de tijd voor de ontwikkeling van de natuur. Meer tijd geeft lucht, zorgt ervoor dat je jaarlijks minder aan de natuur hoeft te besteden om uiteindelijk toch bij de eindstreep te komen.

Daarbij past het stellen van prioriteiten. Benoem welke investeringen de eerstvolgende jaren de hoogste prioriteit hebben. Accepteer dat we voor de rest meer tijd nodig hebben. Vertraging is jammer, maar de natuur kijkt niet op een jaar of wat meer of minder. Als dat gewenste einddoel maar in beeld blijft.

Natuurmonumenten voegt nu daad bij woord. We benoemen ruim vijftig gebieden die zeker moeten worden gerealiseerd in de periode van 2011 tot en met 2015 – de tijd die dit kabinet en de pas geïnstalleerde colleges van Gedeputeerde Staten normaalgesproken gegeven is. Dit is waarvoor Natuurmonumenten gaat. Andere natuurbeheerders kunnen een vergelijkbaar verhaal vertellen. Opgeteld zou dat een plan opleveren waarmee de natuur vooruit kan de komende jaren. Op het eerste gezicht klinkt het misschien

overmoedig, investeren in natuur in een tijd van bezuinigingen. Maar deze plannen zorgen stuk voor stuk voor besparingen. Met een kleine extra aankoop of inrichting kunnen de kosten voor het onderhoud van de natuur vaak met sprongen omlaag. Dit zijn investeringen die renderen, ook voor de belastingbetaler.

We nodigen het kabinet uit om de natuur de toekomst te gunnen. Want tot dusverre lijken dit soort adviezen aan dovemansoren gericht. Wij reiken het kabinet nu de hand. Door prioriteiten te stellen. Door argumenten te leveren waarom doorgaan met de ontwikkeling voor de natuur in ieders belang is.

Met of zonder het kabinet, Natuurmonumenten gaat hoe dan ook door. En kan daarvoor de komende jaren alle denkbare steun gebruiken. We nodigen ook onze burens – de boeren, bedrijven, particulieren, waterschappen en colleganatuurbeheerders – uit om er samen wat van te maken. En we nodigen de mensen voor wie we het uiteindelijk allemaal doen, 17 miljoen Nederlanders, uit om mee te doen.

**EEN SOORTENRIJK
NEDERLAND**

Natuurmonumenten blijft zich de komende jaren overal in Nederland inzetten voor het vergroten en onderling verbinden van natuurgebieden.

EEN SOORTENRIJK NEDERLAND

Een rijke verscheidenheid aan planten en dieren, dat is de hoofdropdracht van Natuurmonumenten. Wij staan voor de biodiversiteit. En daarmee gaat het niet goed. Wereldwijd is er nog 70 procent van de oorspronkelijke biodiversiteit over. In Europa is dat 50 procent. In Nederland is het slechts 15 procent. Alleen Malta doet het slechter.

Het recept om de biodiversiteit optimaal te bevorderen is beproefd en al jaren bekend. Dat is het vergroten en onderling verbinden van natuurgebieden. Zodat planten kunnen aarden in beschut of open land, op voedselrijke of schrale gronden, op zonnige of beschaduwde plekken, wat ze ook maar het beste past. Zodat dieren zich kunnen verplaatsen op zoek naar soortgenoten voor de paring. En zodat dieren een veilig heenkomen kunnen zoeken bij verstoringen.

Daarom spant Natuurmonumenten zich in voor meer robuuste natuur. Omvangrijk en onderling verbonden. Dat is de beste weg naar een soortenrijk Nederland.

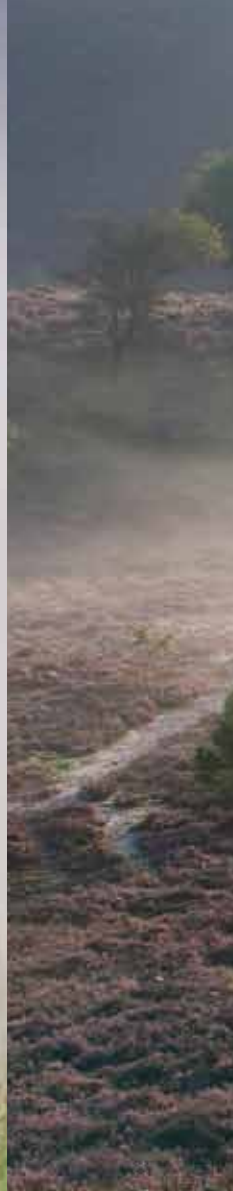

Het **Buurserzand** in Twente is een uniek natuurgebied dat al meer dan tachtig jaar in bezit is van Natuurmonumenten. Dit is een van de weinige, typisch Nederlandse natte heidegebieden die zeldzame soorten herbergen. Maar daarvoor moet het gebied wel nat blijven. De afgelopen jaren is de verdroging met succes bestreden. Zeldzame soorten als de klokjesgentiaan en het gentiaanblauwtje zijn weer in opmars. Om een nieuwe stap te zetten wil Natuurmonumenten de laatste 75 hectare landbouwperceel in het gebied verwerven en omvormen tot natuur. Want landbouw is gebaat bij een laag waterpeil en verhoudt zich dus slecht met de natte heide. Een kleine uitbreiding die een spectaculaire verbetering van de natuur zal opleveren.

Grutto's, veldleeuweriken, Kieviten en Kemphanen. Wie kent die oer-Nederlandse vogels niet? Toch is het hard werken om ze te behouden voor het platteland. Er moet later gemaaid worden en het water in de polder moet hoger staan dan boeren lief is. En daarom werkt Natuurmonumenten intensief samen met boeren om de weidevogels te beschermen. Bijvoorbeeld in de **Lionerpolder** in Fryslan, één van de meest aantrekkelijke gebieden voor weidevogels. Een bescheiden grondaankoop en intensievere samenwerking met plaatselijke boeren en een natuurcoöperatie is ons doel voor de komende jaren.

**EEN MOOI
NEDERLAND**

Een mooier landschap waarvan iedereen kan genieten.
Daarmee wil Natuurmonumenten Nederland van dienst zijn.

EEN MOOI NEDERLAND

Het oog wil ook wat. De eigen geboortestreek, de plaats waar we die ene fijne zomer in onze jeugd jaren op vakantie gingen, of de plek waar we zijn gaan wonen vanwege de nabijheid van groen, ze maken deel uit van ieders identiteit.

Niet voor niets groeiden de Hollandse meesters in de Gouden Eeuw uit tot een inspiratiebron voor vele generaties beeldend kunstenaars uit de hele wereld. Op hun beurt putten zij inspiratie uit de natuur, voor hun weidse landschappen, onstuimige luchten en spectaculaire lichtvallen.

Net als kunst en cultuur maken natuur en landschap het leven de moeite waard. De oprichters van Natuurmonumenten reisden het land per fiets af en noteerden percelen die ze wilden aankopen. Daarbij telde maar één ding: of het mooi was. Schoonheid en het behoud daarvan is dus de oorsprong van de natuurbescherming in Nederland. En dat is, meer dan honderd jaar later, nog steeds actueel voor Natuurmonumenten.

De **Schinveldse Es** is een van oorsprong lieflijk Limburgs heuvellandschap, waar akkers, essen en bossen elkaar afwisselen. Daar is echter de klad in gekomen, door herverkaveling, en de aanleg van lelijke stallen en afrasteringen. Natuurmonumenten helpt mee aan de opknopbeurt van het landschap en wil daarvoor de komende jaren nog 20 hectare verwerven. De es wordt in ere hersteld. Boeren krijgen een passender plaats of passen hun bouwsels aan zodat ze beter in het landschap passen. De eeuwenoude schansen en kleiputten worden opgeknapt en beschermd, wandelpaden verbeterd. Geen wonder dat veel bewoners van dit gebied, inclusief de boeren, trots zijn op dit breed gedragen plan!

Het **Naardermeer** is de 'grand old lady' van de meer dan 350 natuurgebieden van Natuurmonumenten. Bescherming van dit laagveengebied bij Bussum was de reden voor onze oprichting. Met de aankoop en ontwikkeling van nog 70 hectare kunnen we dit gebied eindelijk afmaken. Met die percelen kan de waterhuishouding op orde worden gebracht. Ook komt er meer ruimte om bezoekers te ontvangen. En dat willen we graag, want Natuurmonumenten toont deze parel graag aan een groter publiek.

**EEN LEEFBAAR
NEDERLAND**

Sluit mensen niet op in een betonnen, rusteloze jungle.
Natuurmonumenten knokt voor ontspanningsmogelijkheden
rond de stad en draagt zo bij aan het lichamelijke en geestelijke
welzijn van miljoenen Nederlanders.

EEN LEEFBAAR NEDERLAND

Geen land dat zo met mensenhand geschapen is als Nederland. In onze dichtbevolkte delta moeten we woekeren met ruimte. We willen vooruitgang, groei, ons kunnen verplaatsen zonder files en liefst een beetje ruim wonen. Zoveel mensen, zoveel ambities, zo weinig plaats.

Maar we willen ook rust en ruimte. Even naar buiten om de zinnen te verzetten. Vrijwel overal in Nederland ben je met hooguit een kwartiertje fietsen in het buitengebied. Zelfs in de drukke Randstad. Een uniek pluspunt van Nederland, dat menig buitenland van jaloezie vervult.

Natuurmonumenten vindt dit pure noodzaak. Nederlanders moeten naar buiten kunnen, voor hun lichamelijke en geestelijke gesteldheid. Daarom blijven wij strijden voor fraaie natuur, ook – en misschien zelfs vooral – in de buurt van dichtbevolkte steden.

De nieuwe wijk Leidsche Rijn zorgt de komende jaren voor een groei van de stad Utrecht met honderdduizend inwoners. Ze krijgen huizen en een veertienbaanssnelweg. Maar voor het naburige geplande recreatiegebied **Haarzuilens** van Natuurmonumenten heeft het kabinet geen geld over. Tien jaar werk dreigt verloren te gaan, net nu alle grond aangekocht is. Natuurmonumenten legt zich hier niet bij neer en trekt alle registers open om hier een fantastisch groen gebied van te maken voor alle Utrechters.

Vele tienduizenden ontsnappen jaarlijks de drukte om te genieten van de **Nieuwkoopse Plassen**, midden in het Groene Hart. Dit natte laagveengebied combineert watersport, ouderwets boerenland en uitzonderlijke natuur op miraculeuze wijze. Aan de oostzijde van de plassen liggen de Meijegraslanden, waarmee Natuurmonumenten grootse plannen heeft. Het is een onmisbare schakel van één van de belangrijkste natuurverbindingen. Daarnaast moeten de plassen juist van deze kant beter toegankelijk worden voor het publiek, met wandel- en fietspaden.

**EEN ECONOMISCH
GEZOND NEDERLAND**

It's the economy, stupid! Natuurmonumenten is er rotsvast van overtuigd dat toerisme en recreatie de toekomst hebben in Nederland. We durven daarom te investeren in natuurgebieden. Daarmee scheppen we kansrijke gebieden voor bijvoorbeeld horeca ondernemers. En dragen we bij aan een goed vestigingsklimaat.

EEN ECONOMISCH GEZOND NEDERLAND

De economie staat bovenaan de politieke agenda in deze tijd van financiële crisis. Voor het herstel kijken beleidsmakers en politici naar veel – maar vaak zien ze daarbij de natuur over het hoofd.

Ze zouden beter moeten weten. Toerisme en recreatie zijn een sector met een gouden toekomst voor Nederland. In onder andere het verre oosten is een reislustige middenklasse in opmars, waarvoor Nederland een serieuze reisbestemming is. Om mee te kunnen, moet Nederland meer te bieden hebben dan de Keukenhof en de Zaanse Schans. In eigen land stuwt de vergrijzing de toeristische branche op. Steeds gezondere en welvarender ouderen hebben tijd en geld om te genieten van de natuur.

Net als de kenniseconomie is de belevingseconomie daarom een groeisector. Die vergt visie, lef en investeringen. En Natuurmonumenten is bereid die te doen.

De **Zuidkust van Schouwen**, ten westen van Zierikzee, heeft alles in huis wat de ruige, Zeeuwse natuur zo uniek maakt. De 1000 hectare van slikkige laagten en kreken lenen zich uitstekend voor lange wandel- en fietstochten langs de noordoever van de Oosterschelde. Natuurmonumenten wil de komende jaren dit langlopende project afronden en daarmee de Zeeuwse toerismebranche een steun in de rug geven.

De noordrand van de Veluwe is in opmars als toeristische trekpleister. De kust van het Veluwemeer biedt verkwikking voor wie in de uitgestrekte bossen bivakkeert. Los daarvan groeit de behoefte aan recreatiemogelijkheden in deze streek. Daarom ontwikkelt Natuurmonumenten **De Hirdense Poort**. Met nog 70 aan te kopen hectare kan hier een natuurgebied komen, dat van levensbelang is voor de campings en groepsverblijven die zich hier willen ontwikkelen.

**EEN WATERVEILIG
NEDERLAND**

Natuurmonumenten draagt bij aan de veiligheid van Nederland tegen overstromingen en aan de beschikbaarheid van zoet water. Dankzij de natuur kan Nederland leven met water.

EEN WATERVEILIG NEDERLAND

De strijd tegen het water is de basis van onze nationale identiteit. Dat is geen abstractie, weet iedereen die zich de hoogwaterstand in de grote rivieren van afgelopen winter herinnert. Nederland beschermen tegen overstromingen – het is nog altijd actueel.

In het voorjaar liet het water zich van een heel andere kant zien. Records zijn gesneuveld door aanhoudende droogte. Veendijken stonden op knappen, de tuinsproeier mocht niet aan, boeren moesten hun gewassen dagelijks bewateren, natuurgebieden gingen in vlammen op. Het zoete water bleek dit voorjaar plots het vloeibare goud.

Aan beide kanten van deze medaille is de natuur onderdeel van de oplossing. Beken, door onder andere Natuurmonumenten in hun oorspronkelijke, meanderende vorm teruggebracht, voeren het water geleidelijk af naar de grote rivieren. En de uiterwaarden met nieuwe natuur bieden de rivier ademruimte. Daarmee dragen ze bij aan het dempen van de instroom in de grote rivieren in de winter.

Aan het begin van deze keten staan natuurgebieden als bossen en veenplassen, die geschikt zijn om het water voor langere tijd vast te houden. Om achter de hand te houden voor de tijden van droogte. Hoogwater en droogte. De gevolgen van de klimaatverandering beginnen merkbaar te worden in Nederland. Daarom werkt Natuurmonumenten aan tal van klimaatbuffers. Niet dijken en dammen maar de natuur speelt de hoofdrol in het volgende hoofdstuk van onze nationale strijd tegen het water.

In Zuidoost-Groningen herstelt Natuurmonumenten het **Dal van de Ruiten Aa**. Tot voor kort was dit een saai rechttoe rechtaan afwateringskanaal. Nu slingert de beek weer als vanouds door het landbouwgebied. Piekstroom in de winter wordt zo gedempt terwijl er in de zomer voldoende zoetwater is. Om het succes compleet te maken, heeft Natuurmonumenten nog een kavel van 10 hectare nodig, waarna de laatste 150 hectare ingericht kan worden. Zo zorgt Natuurmonumenten ervoor dat de beroemdste bewoner van Onstwedde droge voeten houdt.

Een vergelijkbare afrondende aankoop van 13 hectare moet voor een doorbraak zorgen in **De Klenske**, een prachtig wandelgebied in Zuidoost-Drenthe met essenlanen en traditionele boerderijen. Wanneer deze landbouwpercelen natuur worden, kan de Westerbeek nog honderden meters stroomafwaarts teruggebracht worden in de originele, meanderende staat. Verderop kan een groot natuurgebied dienst doen als opvanggebied voor water.

Een van de grootste Brabantse vennen, de Grootte Meer, staat zomers al jaren nagenoeg droog. Hier vlakbij ligt **Jagersrust**. Natuurmonumenten wil hier, in samenwerking met onder andere een drinkwaterbedrijf, de waterhuishouding verbeteren. Een aankoop van 15 hectare stelt ons daartoe in staat. Goed voor onze vennen, goed voor de drinkwaterwinning en goed voor de waterberging.

Dit zijn vijf cruciale redenen om te blijven investeren in natuur. Daarom willen wij, samen met anderen, de komende vier jaar onverdroten werken aan in ieder geval de 58 gebieden die we in de bijlage presenteren.

Natuurlijk houdt het hiermee niet op. We hebben nog steeds de ambitie om het masterplan voor de natuur in Nederland, de Ecologische Hoofdstructuur, volledig te realiseren. Maar we kiezen, stellen prioriteiten en vragen om meer tijd. Zo valt er te bezuinigen zonder dat de natuur het kind van de rekening wordt.

Het is nu aan het kabinet en de twaalf provinciebesturen om deze adviezen ter harte te nemen. Ondertussen gaan wij alvast aan het werk. Voor het waarmaken van deze ambities zoeken we partners. Bedrijven, organisaties, natuurliefhebbers, omwonenden en overheden die de natuur te belangrijk vinden om aan de grillen van een bezuinigingslustig kabinet over te laten. Samen gaan we er iets van maken, van de natuur in ons land. Omdat we van Nederland houden.

De gebieden in kaart

- 1 Ruiten Aa
- 2 Westerbroek
- 3 Lionerpolder
- 4 Fochteloërveen
- 5 De Klencke – De Huismaten
- 6 Mantingerbos en weiden
- 7 Norger Esdorpenlandschap
- 8 Dwingelderveld
- 9 Benedenloop Drentse Aa
- 10 Middenloop Vledder Aa
- 11 Holtingerveld
- 12 Ottershagen/Beneden Dinkeldal
- 13 Buurserzand
- 14 Nationaal Park Weerribben- Wieden
- 15 Eerde en de Velderberg
- 16 Oldenzaalse Stuwwal
- 17 Landgoederen Brummen (Soerense Poort)
- 18 Empese en Tondense heide
- 19 Hierdense Poort – Veluwemeerkust
- 20 Korenburger Veen & Wooldse Veen, afronding
herstel waardevol hoogveen.
- 21 Baakse Beek-Veengoot
- 22 Verbinding Oldenaller- IJsselmeerkust
(oversteek naar Horsterwold)
- 23 Verbinding Veluwe-Utrechtse Heuvelrug
(Groene Valleilint)
- 24 Veluwe-Montferland
- 25 IJsselpoort
- 26 Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven
- 27 Haarzuilens
- 28 Groot Mijdrecht Noordoost
- 29 Oostelijke Vechtplassen
- 30 Naardermeer
- 31 IJdoorn
- 32 Harger-en Petteмерpolder
- 33 Bergermeer
- 34 Herstelplan 's-Gravelandse Buitenplaatsen
- 35 Inrichting Waal en Burg
- 36 Landgoed Beeckestijn
- 37 Uitlandsche polder
- 38 Nieuwkoopse Plassen (Meijegraslanden)
- 39 Kadelanden Bodegraven Noord
- 40 Nieuwkoop Noorden en Bovelanden
- 41 Spuimonding
- 42 Zuiderdiep west
- 43 Zuidkust van Schouwen
- 44 Hoedekenskerke
- 45 Ganzenreservaat De Poel
- 46 Noordpolder van Ossendrecht
- 47 Jagersrust
- 48 Kampina
- 49 Vlijmens Ven
- 50 Rijskampen (Vughtse Gement)
- 51 Koningsven
- 52 Grensmaas
- 53 Kempenbroek
- 54 Sint-Pietersberg
- 55 Dal van de Rode Beek en Schinveldse Es
- 56 Boven- en Beneden Geuldal
57. Noordal
- 58 IJzerenbos/'t Hout

Bijlage

Natuurmonumenten zet in op ruim vijftig gebieden.

Groningen

1 Ruiten Aa

In dit sublieme beekdal kronkelt de Ruiten Aa bijna als vanouds. Een kleine laatste kavelruil van 10 hectare leidt ertoe dat 150 hectare in de magistrale streek Wester-

wolde kan worden ingericht. Dat is bevorderlijk voor recreatie, het landschap en voor de landbouw in dit waterrijke natuurgebied. Wanneer alle grond is ingericht, kan het gebied meer water bergen in geval van wateroverlast.

2 Westerbroek

In dit laagveenmoeras van 200 hectare herstelde Natuurmonumenten samen met anderen de oude petgaten en werden de houtwallen opnieuw ingeplant. Een afgerond Westerbroek ligt precies tussen de natuurgebieden Hunze en Midden-Groningen. Door de verbinding te vormen, zullen ook die gebieden beter functioneren. Via Westerbroek kunnen de bevers van de Hunze Midden-Groningen bereiken.

Friesland

3 Lionerpolder

Deze paradijselijke polder is een prachtig weidevogelgebied waarin lepelaars, kemphanen en leeuweriken leven. Natuurmonumenten maakt met boeren en particuliere natuurbeheerders deel uit van de natuurcoöperatie Baarderadeel. Het is van groot belang de lopende land-

inrichting af te ronden, zodat een weidevogelkerngebied van 500 hectare kan ontstaan. Juist in dit veerkrachtige gebied kunnen de middelen voor weidevogelbeheer zeer effectief worden ingezet.

Drenthe

4 Fochteloërveen

In dit hoogveengebied van meer dan 3000 hectare op de grens van Friesland en Drenthe broeden zelfs paradijselijke kraanvogels. Aan de randen is verdere natuurontwikkeling nodig, zodat het water in het gebied voldoende hoog blijft. Bovendien kan het beheer veel efficiënter en effectiever plaatsvinden wanneer de randen zijn ontwikkeld. Het is dus cruciaal dat de landinrichting Fochteloërveen en het Life-project Dutch Crane Resort de komende vier jaar worden uitgevoerd.

5 De Klencke – De Huismaten

Het natuurgebied De Klencke is een magnifiek beekdal met aangrenzend een landgoed met boerderijen, hout-

wallen, heide, natte graslanden en rechte lanen. Wanneer vier percelen van in totaal 13 hectare worden verworven, kan 100 hectare duurzaam worden ingericht. Deze inrichting bestaat uit het herstel van het beekdal met daaraan het hermeanderen van de beek Westerstream over honderden meters. Daarmee dient het gebied als waterbergingsgebied in tijden van wateroverlast.

6 Mantingerbos en weiden

Dit fantastische bos- en weidegebied is onderdeel van het Mantingerveld. Enkele landbouwpercelen voorkomen dat het gehele gebied kwalitatief kan worden ingericht voor natuur, waarmee het brongebied van het beekdal van het Oude Diep wordt hersteld. Door aankoop van ongeveer 30 hectare wordt het mogelijk om een veelvoud aan natuur te realiseren in eerder verworven gronden.

7 Norg-er Estdorpenlandschap

Dit robuuste gebied bevat met hunebedden, esgronden, bossen en beekdalen veel kenmerken van het Nederlandse oerlandschap. Verwerven en inrichten van enkele percelen voor beekherstel van het Grote Diep is essentieel voor krachtige inrichting en beheer. Ook wordt de waterhuishouding van aangrenzende natuurgebieden verbeterd.

8 Dwingelderveld

Dit prachtige heide- en bosgebied is te beschouwen als een spons. De natte heide houdt water vast en voorkomt zo stroomafwaarts in plaatsen als Meppel wateroverlast. De werking van het Dwingelderveld als klimaatbuffer kan worden verbeterd aan de westflank in het Anserveld. Met een paar kleine aankopen en inrichtingsmaatregelen gaat de natuurkwaliteit omhoog en wint het gebied aan betekenis voor de vele recreanten in dit nationale park.

9 Benedenloop Drentse Aa

De polders Oosterland en Lappenvoort liggen in dit bijzondere gebied op de grens van Groningen en Drenthe. Versnippering van beheer en verdroging zijn de grootste problemen die leiden tot achteruitgang van natuurwaarden. Het is daarom van groot belang dat de langlopende landinrichting Haren snel wordt afgerond, de kavelruil tussen de eigenaren op gang komt en het waterschap een peilbesluit neemt.

10 Middenloop Vledder Aa

In dit verbluffende landschap gaan versterking van het landschap, natuurontwikkeling en waterberging hand in hand. Eind 2010 werd de ontbrekende schakel aangekocht die essentieel is voor de verdere inrichting van de Vledder Aa. Nu dat gelukt is, is de tijd aangebroken om de hermeandering van deze beek aan te pakken.

11 Holtingerveld

Dit jaar draagt het ministerie van Defensie een groot deel van de gronden in dit gebied met de allure van een Nationaal Park over aan Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Er komt circa 220 hectare heideterrein in eigendom van Natuurmonumenten, waarbij sprake is van een vrij grote mate van achterstallig onderhoud. In het kader van een integraal plan dat is opgesteld met het Ministerie van Defensie, de Provincie Drenthe en de Gemeente Westerveld, wordt ook een verdergaande zonerings- en kwaliteitsimpuls van de recreatie voorgesteld.

Overijssel

12 Ottershagen/Beneden Dinkeldal

Dit laaggelegen beekdal van ongeveer 100 hectare was in het verleden een schraalland- en weidevogelgebied dat periodiek overstroomde. Door het oude overstromingsmoeras terug te brengen en als klimaatbuffer te laten functioneren, kan hier de afvoerpiek worden gedempt.

Door het gebied samen met het waterschap opnieuw in te richten, ontstaat meer veiligheid en meer natuur, omdat het maïsland plaats maakt voor nat weidevogelland met kruidenrijke schrale landen.

13 Buurserzand

Door het natte karakter is dit heidegebied van 700 hectare met jeneverbessen, vennen en gemengde bossen uniek in Europa. Voor de verbetering van de waterhuishouding is het gewenst dat ongeveer 75 hectare landbouwgrond wordt aangekocht, waarvan 20 hectare van een agrariër in het midden van het gebied. Pas dan kunnen hydrologische maatregelen worden uitgevoerd die het gebied aantrekkelijker maken voor recreatieve voorzieningen. Ook wordt het gebied goedkoper.

14 Nationaal Park Weerribben- Wieden

Dit betoverende gebied bevat onder andere de Barsbekerbinnenpolder en de polder Giethoorn. In afwachting van de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur is het hele gebiedsproces stilgelegd, terwijl honderden hectare

DLG-gronden klaarliggen voor inrichting. In de polder Giethoorn is in dit kader doorlevering van 40 hectare DLG-gronden tegengehouden. De naastliggende grond is al met groot succes ingericht als moerasgebied en opengesteld voor het publiek.

De Barsbekerbinnenpolder is een beoogd weidevogelgebied van 250 hectare, waarvan een deel particulier wordt beheerd. De afspraak is dat inrichting pas is toegestaan als alle gronden zijn verworven. Tot die tijd blijft alles ontwaterd, wat ertoe heeft geleid dat de laatste watersnip intussen is verdwenen. Samen met een agrariër wil Natuurmonumenten hier een aaneengesloten weidegebied ontwikkelen. Maïs en droog grasland maken dan plaats voor natter grasland en weidevogels. Grutto's, tureluurs en bloemrijke graslanden keren terug. Een excellent voorbeeld van goede samenwerking tussen landbouw en natuur!

15 Eerde en de Velderberg

Het Reggedal is voor een deel al tot natuur ontwikkeld waardoor stukken Regge als vanouds kronkelen. Door de hele Regge weer te laten meanderen en het peil daaromheen te verhogen kan de natuur zich in het gehele Reggedal duurzaam ontwikkelen. Dit is het doel van een samenwerkingsproject van Natuurmonumenten, Landschap Overijssel, een landgoedeigenaar en het waterschap. Hierdoor ontstaan meer natuur, betere toegankelijkheid (meer paden, waaronder een nieuwe Reggeoversteek) en neemt de veiligheid toe door het dempen van de afvoerpiek.

16 Oldenzaalse Stuwwal

In de landgoederenzone Oldenzaal liggen diverse betoverende natuurparels, waaronder Roderveld (natte heide, graslanden, bos) en Snoeiinksbeek (natte graslanden en bossen). Voor natuurontwikkeling is hier grond verworven in het kader van het langlopende landinrichtingsproces Losser. De provincie weigert doorlevering van de

gronden, in afwachting van herijking van de Ecologische Hoofdstructuur. Een jarenlang gebiedsproces lijkt nu in het zicht van de haven te stranden. Het inrichten en beheeren van deze laatste prioritaire percelen levert schitterende natuurpareltjes als dotterbloemgraslanden. Prachtige paden maken het gebied beleefbaar.

Gelderland

17 Landgoederen Brummen (Soerense Poort)

Deze beeldschone landgoederenzone vormt het hart van de Soerense Poort en is een uitermate populair wandel- en fietsgebied. In dit gebied wordt ingezet op herstel van natte bossen, dotterbloemhooilanden en blauwgraslanden. Door aankoop van nog ontbrekende percelen in en bij de landgoederen (in totaal nog 25 tot 45 hectare) is via vernatting natuurherstel van een groot gedeelte van dit gebied te realiseren. Hierdoor komt gelijktijdig verbetering van de landbouwstructuur tot stand.

18 Empese en Tondense heide

Het aantal natuurkwalificaties toont de ongeëvenaardheid van dit gebied aan: het maakt onderdeel uit van Natura 2000 en de Ecologische Hoofdstructuur, is een TOP-gebied en bovendien kwalificeert de provincie Gelderland het als natuurparel. De streek werkt graag mee om op basis van aanwezige kennis het natuurresultaat te verhogen. Door de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur stagneren de grondaankopen en dreigt teloorgang van dit uitzonderlijke natuurgebied.

19 Hierdense Poort – Veluwemeerkust

De Veluwemeerkust bij Harderwijk is de ontbrekende schakel in de Hierdense Poort, een verbindingzone die de Veluwe met omliggende gebieden gaat verbinden. In de Hierdense Poort is ruim 150 hectare nieuwe natuur gepland, waarvan nog 70 hectare moet worden aangekocht. Na verwerving kan de inrichting van de Veluwemeerkust voor natuur én recreatie plaatsvinden. De plannen voorzien in een uitgebreid netwerk van wandel- en fietspaden. Nu is het gebied nauwelijks toegankelijk en zijn er vrijwel

geen voorzieningen. Zo is voorzien in groeiruimte voor campings en verblijfsrecreatie, die profiteren van deze natuurontwikkeling. Bovendien wordt dit verbluffende gebied van dusdanig niveau dat ringslangen en otters zich hier kunnen vestigen.

20 Korenburger Veen & Wooldse Veen, afronding herstel waardevol hoogveen.

Het gaat hier om twee kansrijke en levende hoogveencomplexen in Oost-Nederland, functionerend binnen een waardevol kleinschalig landschap. Door beperkte, afrondende verwervingen en inrichting is het mogelijk om de verdroging in deze Natura 2000 gebieden aan te pakken en de waterhuishouding te herstellen.

21 Baakse Beek-Veengoot

De Baakse Beek is het centrale watersysteem in de Achterhoek dat essentieel is voor de kwaliteit van bestaande natuurgebieden. Met alle partners in het landelijk gebied is een gebiedsproces opgestart waar doelen op het vlak van waterhuishouding, landbouw structuurverbetering, toegankelijkheid en natuurherstel met elkaar worden verbonden. Zo ontstaat een verbinding tussen landgoederen en natuurgebieden in de Graafschap en Winterswijk en wordt een relatie gelegd met het Duitse achterland.

22 Verbinding Oldenaller- IJsselmeerkust (oversteek naar Horsterwold)

Deze schakel moet de Oostvaardersplassen en het Horsterwold aansluiten op de Veluwe, wat zeer doeltreffend is voor de Nederlandse natuur. Landgoed Oldenaller – onderdeel van de Veluwe – ligt op korte afstand van het Veluwemeer. Ter plekke is de oeverzone van het Veluwemeer al geschikt voor migrerende soorten. Een ecoduct over de A28 maakt het dieren mogelijk om de snelwegbarrière te nemen. De in te richten hectares zijn vereist om dieren naar het ecoduct te leiden en om de naaste omgeving van het ecoduct in te richten.

23 Verbinding Veluwe-Utrechtse Heuvelrug (Groene Valleilint)

De Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe vormen de twee grootste bos-, heide- en natuurcomplexen in Nederland. Deze bos en heideverbinding biedt uitwisselingsmogelijkheden voor allerlei soorten die in beide gebieden voorkomen. In deze zone bevinden zich bovendien de nodige landgoederen en natuurkernen. De korte termijn inspanning richt zich op het versterken van de kwaliteiten van bestaande natuurkernen en de kleinere verbindingschakels hiertussen.

24 Veluwe-Montferland

Deze zone legt een relatie tussen de natuurkernen Veluwe en Montferland. Daartoe hebben landbouwers, bewoners in het buitengebied, gemeenten, het waterschap, agrarische natuurorganisaties en Natuurmonumenten een visie ontwikkeld die vooral de kwaliteiten van bestaande natuurkernen versterkt en via particuliere realisatie allerlei kleinere verbindingselementen realiseert. Samen met de Duitse overheid wordt gewerkt aan een gelijksoortige

aanpak in Duitsland zodat daarmee ook een verbinding met het Reichswald wordt gelegd en daarmee ook met natuurgebieden bij Nijmegen en Noord-Limburg. Zo vormt deze verbinding een essentiële schakel in de Veluweroute.

25 Ijsselpoort

In dit buitendijkse deel van de eerste kilometers van de Ijssel wordt aan een klimaatbuffer gewerkt. Doelen op het gebied van water (verdroging en veiligheid), natuur, recreatie, landbouw en ruimtelijke kwaliteit (deels ligt het gebied strak tussen de bebouwing van Arnhem en Westervoort) worden gezamenlijk in een gebiedsgericht proces opgepakt. Hiermee wordt een inrichting beoogd die kan anticiperen op de klimaatverandering.

Utrecht

26 Oostelijke Binnepolder van Tienhoven

De Oostelijke Binnepolder van Tienhoven is met zijn 290 hectare een belangrijk deelgebied van de Oostelijke Vechtplassen (7000 hectare). Het is een gebied met bijzondere graslanden, moerasbosjes en kleine plassen met hoge natuurwaarde, dat ook van belang is voor broedende rietvogels en wintervogels. Om dit deelgebied succesvol af te ronden moet nog 70 hectare worden aangekocht. Met name 31 hectare zijn essentieel voor de inrichting van het natuurgebied en van het watersysteem. Hierdoor wordt het mogelijk om de goede kwaliteit van het kwelwater beter te benutten voor de natuur. Als gevolg hiervan verbetert niet alleen deze polder, maar het gehele Vechtplassengebied.

27 Haarzuilens

Al meer dan 10 jaar wordt gewerkt aan het realiseren van het natuur- en recreatiegebied Haarzuilens nabij Utrecht. Het schrappen van geld voor verwerving, inrichting en beheer betekent een streep door dit belangrijke uitloopgebied voor stedelingen. Inmiddels zijn de meeste gronden verworven en is de inrichting al een eind op

streek. Aan dit werk komt door de bezuinigingen nu abrupt een einde. Ook is er plots geen geld meer voor het onderhoud van het landgoed Haarzuilens.

28 Groot Mijdrecht Noordoost

Vorig jaar heeft de provincie Utrecht een plan voor deze adembenemende polder vastgesteld. Hiermee kwam een einde aan een jarenlang overleg tussen alle partijen in het gebied: bewoners, landbouw, natuur en overheid. In een centraal deel van de polder ontstaat een waardevol nat natuurgebied dat een belangrijke schakel vormt met andere toonaangevende gebieden in het Groene Hart, zoals de Nieuwkoopse Plassen, Botshol en de Oostelijke Vechtplassen.

Noord-Holland

29 Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen vormen een groot Natura 2000 gebied met hoge unieke natuurwaarden. Er zijn veel invloeden vanuit watersport, landbouw, bewoning en infrastructuur. De kwaliteit van de natuur krijgt een enorme impuls door verbetering van de wateromstandigheden. Voor een aantal essentiële watermaatregelen is het nodig om gronden te verwerven. Het betreft 4 tot 5 agrariërs die percelen door het hele Vechtplassengebied bezitten. Met het verwerven en inrichten van dit gebied wordt een grote stap gezet in het realiseren van een robuust en overweldigend natuurgebied.

30 Naardermeer

Het Naardermeer is een laagveengebied van 1145 hectare, gelegen tussen de Gooi- en Vechtstreek en Amsterdam. Het omvat plassen, rietlanden, trilvenen en moerasbossen. Vrijwel de gehele Ecologische Hoofdstructuur is daar gerealiseerd. Om de waterhuishouding op orde te brengen, is de aankoop van een aantal laatste percelen van ongeveer 70 hectare vereist. Door rijksbezuinigingen gebeurt dit nu

niet. Gevolg is een suboptimale waterhuishouding, een duurder beheer dan nodig en beperking van recreatieve mogelijkheden.

31 IJdoorn

Polder IJdoorn is een weidevogelgebied, grotendeels in eigendom van Natuurmonumenten, waar een aantal percelen in eigendom of pacht is bij agrariërs. Door verplaatsing ontstaat een optimaal ingerichte polder voor weidevogelbeheer. Buiten de polder is ruilgrond beschikbaar die ingezet kan worden om te komen tot een optimale situatie voor alle betrokkenen.

32 Harger-en Pettemerpolder

Deze zilte polder ligt vlak achter de Hondsbossche Zeewering, waar veel vogels en graslanden met bijzondere vegetatie voorkomen. Ook landschappelijk en cultuurhistorisch is het een waardevol gebied. Natuurmonumenten wil door uitbreiding en inrichting ervoor zorgen dat dit gebied ook in de toekomst robuust genoeg is om de landschaps- en natuurwaarden te behou-

den en te verbeteren. Ook voor waterveiligheid is dit project van onschatbare waarde, de Hondsbossche Zeewering is een van de Zwakke Schakels van de Noordzeekust.

33 Bergermeer

Dit aangename gebied van 125 hectare op voormalig vliegveld Bergen, vormt de schakel tussen het Noord-hollands Duinreservaat en de nog te ontwikkelen natuur in de Damlander en Philisteinsche polder in het noordwesten en de Loterijlanden en de open landschaps-corridor richting Nijenburg/Alkmaardermeergebied in het zuidoosten. Wanneer ook de laatste 24 hectare worden verworven en ingericht, komt dit ten goede aan de waterberging en recreatie in het hele gebied.

34 Herstelplan 's-Gravelandse Buitenplaatsen

In 's-Graveland ligt een aantal magistrale landgoederen die inmiddels op leeftijd zijn geraakt. Om de landgoederen in oude glorie te herstellen zijn maatregelen nodig als het verjongen van bomenlanen, het vervangen en planten van rhododendrons, het terugbrengen van de historische wandel- en het fietspaden. Dit vergroot de recreatieve mogelijkheden van deze goed bezochte landgoederen.

35 Inrichting Waal en Burg

Doordat de ecologisch aantrekkelijke polder Waal en Burg op Texel is geruimd met landbouwgrond, krijgen zowel natuur en landbouw de ruimte die ze verdienen. De nieuwe gronden voor natuur moeten echter nog wel worden ingericht. Hiervoor wordt een inrichtingsplan opgesteld. Door de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur staat de inrichting van deze veelbelovende polder onder druk.

36 Landgoed Beeckestijn

Landgoed Beeckestijn is een majestueuze buitenplaats: het parkbos in Engelse landschapsstijl en de strakke geometrische Franse tuinen trekken veel recreanten. Door de ingrijpende bezuinigingen op natuur staat het herstel

van de tuin- en landschapsarchitectuur van landgoed Beeckestijn onder druk.

37 Uitlandsche polder

Ten noorden van het verbluffende natuurgebied het Zwavenwater aan de Noordzeekust ligt de Uitlandsche polder, grotendeels in eigendom van Natuurmonumenten. Voor zowel verwerving (15 hectare) als inrichting (50 hectare) zijn nog middelen vereist. Tijdens de robuuste inrichting wordt het kwelwater langer vastgehouden, worden waterlopen verbreed en een fietsroute gerealiseerd. Zo kunnen nog meer mensen optimaal genieten van dit prachtige gebied.

Zuid-Holland

38 Nieuwkoopse Plassen (Meijegraslanden)

De Meijegraslanden (500 hectare) vormen een geheel met de aangrenzende Nieuwkoopse Plassen (1500 hectare). De Meijegraslanden bieden unieke mogelijkheden voor natuurherstel met schraalgraslanden (ouderwets

boerenland met koeien in de wei en een grote verscheidenheid aan vlinders en planten) en nieuwe moerassen met flexibel natuurlijker waterpeil. Hiervan profiteren vooral moerasvogels. Er zijn nog beperkt aankopen nodig, waarna met een gedegen inrichting de Meijegraslanden meer beleefbaar en toegankelijker gemaakt kunnen worden, onder meer door de aanleg van nieuwe wandelpaden.

39 Kadelanden Bodegraven Noord

Bodegraven Noord is de grootste niet door wegen doorsneden veenweidepolder van het Groene Hart, waar rust en ruimte nog heerst. De eigendommen van Natuurmonumenten zijn nog te versnipperd om de gewenste natuurinrichting (schraalgraslanden, moeras- en weidevogelnatuur) te realiseren. Aanvullende aankopen, met name door inzet van ruilgronden, zijn noodzakelijk om te komen tot een robuust natuurgebied. Daarnaast dienen de verbindende 'armen' naar de Natura 2000-gebieden Nieuwkoopse Plassen en in Reeuwijk tot stand gebracht te worden, als onderdeel van de Groene Ruggengraat.

40 Nieuwkoop Noorden en Bovelanden

De diepe droogmakerij Polder Nieuwkoop is een uitgelezen mogelijkheid om de Nieuwkoopse Plassen meer body te geven en tegelijk de verbinding met het succesvolle natuurontwikkelingsproject de Groene Jonker te realiseren. Met een beperkt aantal aanvullende aankopen kan hier de gewenste natuurinrichting vorm krijgen en een functionerende stepping stone gerealiseerd worden. Aan de oostkant van de Nieuwkoopse Plassen is het ecologisch ongelofelijk belangrijk om de verbinding naar de Utrechtse Natura 2000-gebieden te slaan. Dit gebeurt door middel van inrichting van de Bovelanden, waar we streven naar een combinatie van weidevogel- en moerasnatuur.

41 Spuimonding

De Beningerwaard (70 hectare) en Leenherenpolder (188 hectare) liggen aan de west- en oostzijde van de grandioze Spuimonding. Beide polders zijn buitendijks gelegen en vormen een belangrijke 'ontbrekende schakel' in de verbinding tussen Korendijkse slikken, Beninger-

slikken en de natuurgebieden aan de Oude Maas. Beide polders zijn geheel verworven en voor de inrichting van de Beningerwaard is 1 miljoen euro inrichtingssubsidie vanuit de EU beschikbaar. Door deze gebieden in te richten ontstaat een groot aaneengesloten natuurgebied onder getijdeninvloed, waar ruimte is voor diverse internationaal zeldzame dieren en planten. Bovendien worden de wandelmogelijkheden in dit opzienbare gebied flink uitgebreid.

42 Zuiderdiep west

Dit is een laaggelegen polder aan de noordrand van Goeree-Overflakkee van ongeveer 100 hectare. Als het kierbesluit voor de Haringvlietsluizen hier doorgaat, komt dit gebied onder brakke getijdenwerking. Met uitzondering van één perceel is het gehele gebied volledig aangekocht door de provincie Zuid-Holland. De polder heeft nog een agrarische bestemming, maar is aangewezen ten behoeve van Deltanatuur. Van alle Deltanatuurprojecten zijn de condities voor brak getij hier het meest optimaal, waardoor inrichting hoge prioriteit verdient. De gemeenten op Goeree-Overflakkee hebben richting de provincie

een voorkeur uitgesproken voor natuurontwikkeling van dit gebied, ook omdat zij de aangrenzende Scharrezeepolder dolgraag willen ontwikkelen voor verblijfsrecreatie.

Zeeland

43 Zuidkust van Schouwen

Dit bijna 1000 hectare grote natuurgebied bestaat uit gevarieerde natuur aan de noordoever van de Oosterschelde, met kreken, slikkige laagten, ruigte en hoogwaterrustplaatsen. Een belangrijk deel van dit fenomenale gebied is nog niet ingericht. Door de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur dreigt de ontwikkeling stil te vallen. Dit heeft negatieve gevolgen voor de uitstraling van het gehele gebied, zowel voor de natuur als voor de recreatie. Bij de provincie en ZLTO is groot draagvlak voor gebiedsafroning, in het besef dat het voor de kwaliteit en economie van Schouwen-Duiveland van groot belang is.

44 Hoedekenskerke

Hoedekenskerke is een van de laatste restanten van het zogenaamde 'oudland': kleinschalig, 'hollebollig' en laaggelegen grasland dat bespaard is gebleven bij de grootschalige ruilverkavelingen. Dit juweeltje is vanwege de lage ligging bijzonder geschikt voor de ontwikkeling van binnendijks zilt grasland. Er is reeds 70 hectare grond verworven die ligt te wachten op inrichting, wat de natuurwaarden sterk vergroot. Niet inrichten van polder Hoedekenskerke leidt tot een forse desinvestering.

45 Ganzenreservaat De Poel

De Poel is een 182 hectare natuurgebied met heerlijke bloemrijke graslanden, heggen en verspreid liggende poelen. Er moet nog ongeveer 10 hectare aanliggende Ecologische Hoofdstructuur-grond worden aangekocht en hetzelfde aantal hectare bestaande natuur worden ingericht, om de waterhuishouding van het gebied te optimaliseren.

Noord-Brabant

46 Noordpolder van Ossendrecht

Natte natuurparels zijn door de provincie Noord-Brabant aangewezen gebieden met bijzondere natuurwaarden, waar de oorspronkelijke natte omstandigheden worden teruggebracht. De Noordpolder van Ossendrecht (gemeente Woensdrecht) is zo'n adembenemende parel, die op de overgang van hoge zandgronden naar de lage klei ligt. Waterschap Brabantse Delta en Natuurmonumenten gaan samen de verdroging in het gebied tegen door kwelwater vast te houden. Bij de uitvoering van deze plannen is rekening gehouden met bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

47 Jagersrust

De landbouwenclave Jagersrust grenst aan het Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide. Midden in dit wonderbaarlijke gebied liggen kwetsbare vennen, die ernstig te lijden hebben onder verdroging. Zes partijen hebben zich ten doel gesteld de verdroging in het gebied tegen te gaan, ruimte te creëren voor waterberging, de waterkwaliteit van de Heiloopte te verbeteren en het Moseven en het Moerven te herstellen. Om de ontwatering ten behoeve van de landbouw te realiseren is aan Nederlandse zijde nog ongeveer 15 hectare vereist. Natuurmonumenten gaat ervan uit dat Nederland het goede voorbeeld van Vlaanderen volgt en de laatste aankopen verricht, zodat de verdroging stopt en de Europese verplichting wordt nagekomen.

48 Kampina

Kampina is een typisch Brabants Natuurgebied met natte en droge heide, bossen en vennen. Toch heeft ook Kampina ernstig te lijden onder verdroging. De afgelopen jaren is veel gedaan om die verdroging te beperken. Het omvormen van enkele landbouwpercelen (20 hectare) vorm het sluitstuk van deze ontwikkelingen. Ook in de

Klein Oisterwijkse Heide wordt samen met het naastgelegen landgoed 'De Rozephoeve' gewerkt aan een kwaliteitsimpuls. Het landgoed wil meer ruimte bieden voor beekontwikkeling en agrarisch natuurbeheer. Samen met een beperkte bouwruimte verbetert dit de exploitatie van het landgoed en de natuur- en landschapskwaliteit. Natuurmonumenten wil met de inzet van natuurcompensatie een deel van het oorspronkelijke overstromingsgebied langs de Beerze herstellen. Een win-win scenario voor alle betrokkenen.

49 Vlijmens Ven

Door inventieve kavelruilen is het Vlijmens Ven voor de natuur en voor de landbouwstructuur aanmerkelijk verbeterd. Rijkswaterstaat voert in dit schitterende gebied (vanwege de verbreding van de A2) verzachtende maatregelen toe, vanwege de bijzondere geschiktheid voor 'blauwgrasland'. Hiermee komt het moment in zicht dat dit gebied via kavelruil volledig kan worden verworven en ingericht. Het is daarom cruciaal dat de laatste midelen beschikbaar komen om de volledige kavelruil te

effectueren. Bij de inrichting van het gebied komt weer veel grond vrij, die grotendeels kan worden hergebruikt binnen andere projecten. Zo wordt werk met werk gemaakt.

50 Rijskampen (Vughtse Gement)

Dit sensationele open landschap van ruim 100 hectare met onovertroffen hooi- en weilanden, omringd door eiken-essenkooibos, trekt honderden kleine zwanen en duizenden riet- en kolganzen. Vanaf 1996 is hier grond verworven om tot een goed functionerend aaneengesloten natuurgebied te komen. Wanneer ook de laatste 15 hectare worden verworven, staat niets een goede inrichting en beheer van dit indrukwekkende gebied nog in de weg.

Limburg

51 Koningsven

Het Koningsven was ooit een van de meest soortenrijke moerasgebieden van Nederland en is grotendeels in bezit van een zandwinbedrijf. Samen met dat bedrijf heeft Natuurmonumenten een initiatiefplan gemaakt, waardoor het oorspronkelijk karakter van het gebied kan terugkeren, de oude vegetatie zich kan herstellen en het water langer wordt vastgehouden. Door werk met werk te maken kan een naastgelegen natuurgebied tegen lage kosten optimaal worden ingericht. Provincie en gemeente sloten al een intentieovereenkomst met het zandwinbedrijf. Het is dan ook zeer treurig dat de plannen door de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur in de gevarezone komen.

52 Grensmaas

Op de grens van Belgisch en Nederlands Limburg wordt de komende jaren 1000 hectare nieuwe natuur gerealiseerd. Een uniek consortium van aannemers, grindproducenten en Natuurmonumenten heeft hiertoe een contact gesloten met Rijksoverheden en de provincie Limburg.

Naast het natuurdoel wordt ook gezorgd voor een betere hoogwaterbeveiliging. Het project wordt bekostigd uit de verkoop van grind. In combinatie met de Vlaamse Maasvallei ontstaat hier een 'rivierpark' van ruim 3000 hectare.

53 Kempenbroek

Kempenbroek is een groot, eigzinnig landschap dat zich niet aan grenzen stoort. Het bestaat aan Nederlandse zijde uit een negental natuurgebieden, die nu te lijden hebben onder verdroging en versnippering. Door het verwerven, inrichten en beheren van tussenliggende grond voor natuur, worden versnippering en verdroging opgeheven. Het Ringselven vormt onderdeel van het Kempenbroek. In de omgeving van dit ven wordt gewerkt aan het Duurzaam Industrieterein Cranendonck. De ontwikkeling vindt plaats in een gebied waar voorheen een oude zinkfabriek stond. Door bestaande natuur van de zinkfabriek aan Natuurmonumenten te leveren en de vereiste natuurcompensatie binnen Kempenbroek te laten plaatsvinden, gaan zowel de economie als natuur en landschap erop vooruit.

54 Sint-Pietersberg

Op het kalkplateau van de Sint-Pietersberg vind je planten en dieren die je nergens anders in Nederland tegenkomt. Samen met collega-organisaties uit Wallonië en Vlaanderen voert Natuurmonumenten een actief beleid om eigendom en beheer van de resterende gronden veilig te stellen. Hiermee kunnen de waardevolle kalkgraslanden en heischrale graslanden worden hersteld en uitgebreid. Wanneer dit geen doorgang vindt, wordt de ontwikkeling van de Sint-Pietersberg, inclusief de toeristisch-recreatieve uitstraling die de berg voor de gehele regio heeft, jarenlang teruggeworpen.

55 Dal van de Rode Beek en Schinveldse Es

Een landbouwenclave in het aaneengesloten natuurgebied de Rode Beek zorgt ervoor dat integraal beheer onmogelijk is. Door ontwatering van de landbouwenclave droogt het gebied bovendien steeds verder uit. Herverkaveling van de aangrenzende Schinveldse Es, een gebied van bijna 750 hectare, leidt tot mooiere aaneengesloten natuur en een betere landbouwstructuur. Tegelijkertijd wordt het

landschap opgeknapt en ontstaan meer mogelijkheden voor recreatie. Voor deze kavelruil is ongeveer 80 hectare landbouwgrond nodig, waarvan reeds 60 hectare is verworven. Er ontbreekt nog 20 hectare om een zorgvuldig opgezet en gedragen gebiedsproces af te ronden. Wanneer de stekker nu uit dit project gaat, zijn zowel landbouw, recreatie als natuur grote verliezers.

56 Boven- en Beneden Geuldal

Dit diep uitgesleten beekdal heeft een enorm gevarieerd planten- en dierenleven, waaronder de zogeheten zinkflora (zinkviooltje, zinkboerenkers). Het aantrekkelijke gebied trekt jaarlijks zeer veel bezoekers die bijdragen aan de regionale economie. Door de versnipperde eigendomssituatie kunnen de waardevolle gronden niet optimaal worden beheerd. Uitbreiding en aaneenschakeling van gebieden, door bufferstroken en het opheffen van enclaves, is dringend vereist. Particuliere initiatieven passen daar uitstekend in.

57 Noordal

Verspreid langs de beek de Noor liggen ongeëvenaarde drassige hooilanden, moerasbos, heischrale en kalkgraslanden. Door versnipperd eigendom is het beheer niet optimaal en onnodig duur. Verbinden en robuuster maken van de afzonderlijke gebieden levert een mooier gebied op dat eenvoudiger kan worden beheerd.

58 IJzerenbos/'t Hout

Dit afwisselende gebied van ongeveer 300 hectare bestaat uit loofbos, grasland en enkele akkers. Het IJzerenbos vormt een belangrijke schakel in de ecologische verbindingzone Mook-Schinveld. Door afronding en uitbreiding van dit gebied wordt deze schakelfunctie in noordelijke en zuidelijke richting versterkt. Wanneer de laatste 30 hectare worden verworven, kan het gebied definitief worden afgerond, waardoor recreatieve inrichting, integraal beheer en hydrologisch herstel mogelijk wordt.

Colofon

Natuurmonumenten

Noordereinde 60
1243 JJ 's-Graveland
Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
Tel.: (035) 655 99 33
www.natuurmonumenten.nl

Tekst

Natuurmonumenten

Vorm en opmaak

SjansenDesign BNO, Bunnik

Druk

Onkenhout, Almere

Beeld

Omslag Natuurmonumenten / Peter Schut (voorkant)
Omslag Natuurmonumenten / Martin van Lokven (achter)
Pagina 2 Natuurmonumenten / Martin van Lokven
Pagina 4 Natuurmonumenten
Pagina 5 Natuurmonumenten / Rene Koster
Pagina 6 Natuurmonumenten / Martin Stevens
Pagina 7 Natuurmonumenten / Joop van Reeken (boven)
Pagina 7 Natuurmonumenten / Linda van der Veeken (onder)
Pagina 8 Foto Natura / Martin Woike
Pagina 9 Buiten-beeld / Wouter Pattyn
Pagina 10 Natuurmonumenten / Ferry Siemensma
Pagina 11 Natuurmonumenten / Ferry Siemensma (boven)
Pagina 11 Natuurmonumenten / Gerrit Schepers (onder)

Pagina 12 Natuurmonumenten / Rene Koster
Pagina 13 Natuurmonumenten / Koos Dansen
Pagina 14 Natuurmonumenten / Bert Muller
Pagina 15 Natuurmonumenten / Ferry Siemensma (boven)
Pagina 15 Natuurmonumenten / Martin van Lokven (onder)
Pagina 16 Hollandse Hoogte / Ton Poortvliet
Pagina 17 Hollandse Hoogte / Gerard Til
Pagina 18 Natuurmonumenten / Rene Koster
Pagina 19 Natuurmonumenten (boven)
Pagina 19 Natuurmonumenten / Gerrit Rekers (onder)
Pagina 20 Natuurmonumenten
Pagina 21 Hollandse Hoogte / Mischa Keijser
Pagina 22 Natuurmonumenten / Martin van Lokven
Pagina 23 Natuurmonumenten / Rene Koster (boven)
Pagina 23 Natuurmonumenten / Janko van Beek (onder)
Pagina 24 Natuurmonumenten / Alje Zandt
Pagina 25 Natuurmonumenten / Gerrit Rekers
Bijlage 1 Natuurmonumenten / Martin van Lokven
Bijlage 4 Natuurmonumenten / Judith Bouma
Bijlage 12 Natuurmonumenten / Geurt Besselink
Bijlage 16 Natuurmonumenten / Ferry Siemensma
Bijlage 18 Natuurmonumenten / Paul van Gaalen
Bijlage 24 Natuurmonumenten / Martin Stevens
Bijlage 31 Natuurmonumenten
Bijlage 36 Natuurmonumenten / Ferry Siemensma
Bijlage 38 Natuurmonumenten / Jan Kriek
Bijlage 40 Natuurmonumenten / Rene Koster
Bijlage 41 Buiten-Beeld / Nico van Kappel
Bijlage 48 Natuurmonumenten / Irma de Potter
Bijlage 52 Natuurmonumenten / Martin van Lokven
Bijlage 54 Natuurmonumenten / Andrea Denotti

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten. Als je van Nederland houdt.

VOOR
GOEDE DOELLEN